461. Torslunda, Haga sn.

Pl. 81, 83.

Litteratur: B 323, L 14, D 2: 225. J. Bureus, F a 6 s. 81 n:r 172 (Bureus' egen uppteckning), F a 5 n:r 156, F a 1 s. 39, F a 10: 2 n:r 49; J. Peringskiöld, Monumenta 2, bl. 180—181; O. Celsius, Svenska runstenar (F m 60) 2, s. 149 a; UFT h. 1 (1871), s. 33; E. Brate, Anteckningar 1914 (ATA).

Äldre avbildningar: Bureus, teckning (i F a 10: 2), kopparstick (F f 6 n:r 66); J. Leitz och J. Hadorph, träsnitt (i Peringskiölds Monumenta och B 323); Dybeck a. a.; Brate foto 1914 (ATA).

Runstenen står rest i yttersidan av parkmuren vid Torslunda, N om infartsvägen. Mitt emot på södra sidan av vägen står U 327, hitflyttad från Husby i Markims sn. — Platsen är utmärkt på Geologiska kartbladet »Sigtuna».

Stenen stod enligt Bureus (F a 6, F a 10: 2) »I Torslunda äng i Haga sokn» (F a 5: »Torslunda»), enligt Peringskiölds *Monumenta* i »Torslunda gärde Haga Sochn Habo häradt» (B 323 och L 14: »Thorslunda Gärde»). När den har blivit flyttad till sin nuvarande plats, är okänt (jfr U 327). Dybeck fann den stående »vid ingången till gården».

Grå granit. Höjd 2,15 m., bredd (nedtill) 1,15 m. Ytan är ganska skrovlig. Och ristningen är mycket ojämnt huggen. På v. sidan är ett stycke av kanten avslaget och några runor ha gått förlorade. Skadan fanns redan på 1600-talet.

Inskrift:

fastulfr · aukyrinkr auka - ṛ - u - hulmlauk · þau litu raisa stain þina iftiʀ aist faþur sin auk fastlauk
5 10 15 20 25 30 35 40 45 50 55 60 65 70 75 80

at bunta sin kuþ hialbi silu hans
85 90 95 100 105 110

Fastulfʀ ok Øringʀ(?) *ok Gæ[irʀ*(?) *ok] Holmlaug þau letu ræisa stæin þenna æftiʀ Æist, faður sinn, ok Fastlaug at bonda sinn. Guð hialpi selu hans.*

»Fastulv och Öring(?) och Ger(?) och Holmlög de läto resa denna sten efter Est, sin fader, och Fastlög efter sin man. Gud hjälpe hans själ.»

Till läsningen: Intet sk vid inskriftens början. Sk äro överhuvud taget mycket få i inskriften, säkra sådana endast efter 8 **r** och 34 **k**. 12 **y** har en tydlig prick, som sannolikt är huggen. Bst i 15 **n** sitter lågt, tydligen för att undvika den här korsande runslingan. 16 **k** är icke stunget; bst är rätt otydlig. Bst i 19 **u** går tydligt ned till undre linjen i den korsande runslingan; uppenbarligen en felristning. Avståndet mellan 20 **k** och 21 **a** är större än ett vanligt runavstånd; det beror uppenbarligen på att ristaren velat undvika kollision med den undre runslingan. Av 21 **a** finns nedre delen i behåll. Följande runor t. o. m. 27 **h** äro stympade, så att endast nedre delen av dem återstår. R. 24—26 har säkert varit **auk**; de bevarade resterna passa väl till en sådan läsning. R. 23 har sannolikt varit **r**. Avståndet mellan r. 22 och r. 23 är påfallande stort och tyder icke på att r. 22 har varit **i**, snarare **f** (eller **k**). Suppleringen 20—23 **kair** är därför mycket oviss. Av 27 **h** finns nedre delen med de båda nedåtriktade bst. 34 **k** är icke stunget, icke heller 83 **k**. 56 **i** är icke stunget. 86 **b** är otydligt; nedre bst är helt utplånad. 87 **u** är klart men har formen av två raka, parallella streck. Bst i 88 **n** är mycket svag och osäker. Av 91 **s** är endast övre stapeln synlig, svagt. Även i 101 **b** saknas nedre bst. På 104 **i** kan ingen bst upptäckas.

Bureus: Sk efter 11 **k**. 12 **y**, 18—26 **aukaiutri**. 103—110 **salu hans**. — Hadorph och Leitz (B 323): 1 **k**, 12 **y**, 103—110 **silu** × **ans**. — Dybeck: 1 **f**, 12 **y**, 103—110 **silu** × **ans**. — Brate: 1 **f**, 12 **y**, 86—90 **buata**, 103—110 **silu hans**. Brate supplerar 18—26 **aukair auk**.

Om namnen *Fastulfʀ* och *Fastlaug* se E. Wessén, *Nordiska namnstudier*, s. 100 f., om *Holmlaug* ib. s. 105. Om namnet *Æistr* se U 70 och U 459. 12—17 **yrinkr** återger förmodligen ett

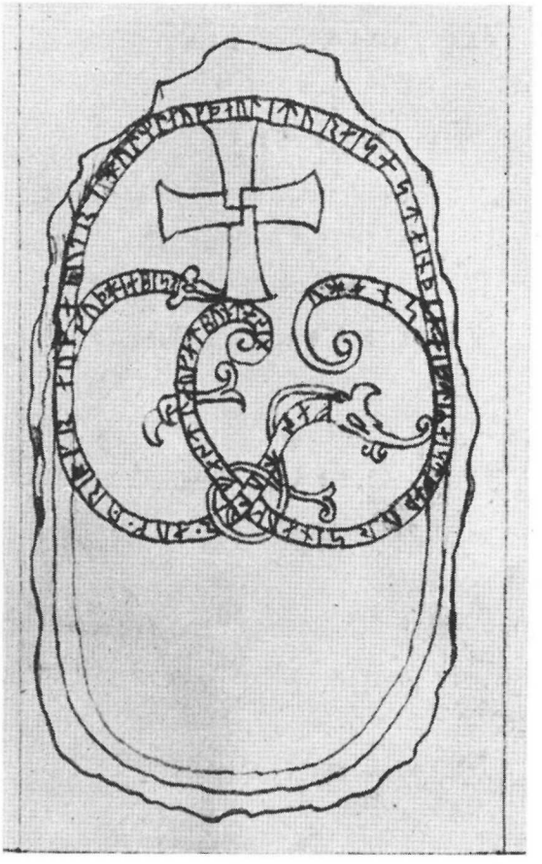

Fig. 173. U 461. Torslunda, Haga sn.
Efter teckning av Bureus.

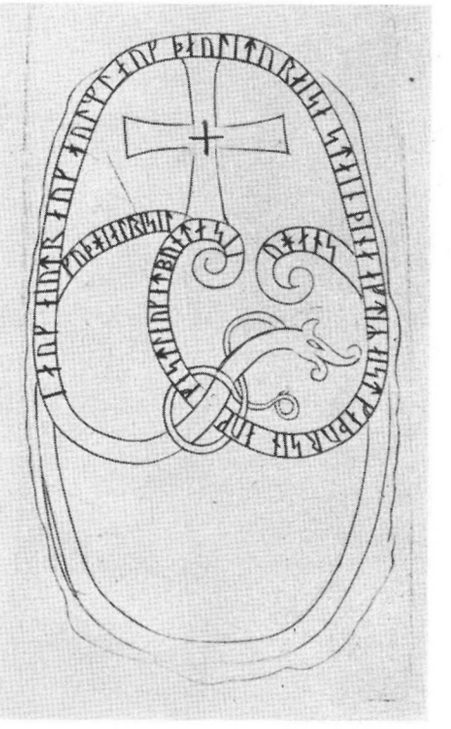

Fig. 174. U 461. Torslunda, Haga sn.
Efter kopparstick av Bureus.

Øringʀ. Samma namn förekommer i ännu en uppländsk runinskrift, nämligen U 484, L 574 Kasby, Lagga sn (**yrinkr**). Även under medeltiden har det varit i bruk, om än sällsynt, styrkt med enstaka belägg från Uppland och Småland (Lundgren-Brate). I det västnordiska namnförrådet förekommer det icke. Rimligtvis är det en personbeteckning till adjektivet fsv. *ør*, isl. *ørr* 'vild, yr'; om suffixet *-ing* i dylika avledningar se E. Olson, *De appellativa substantivens bildning i fornsvenskan* (1916), s. 26 f. Det tredje namnet i inskriften är tyvärr skadat. Möjligen har det varit **kair**, d. v. s. *Gæirʀ*, med **r** felaktigt i stället för **ʀ**. Namnet *Gæirr* är i inskrifterna icke vanligt, men det är dock säkert styrkt: Ög 169, L 81 Ålands sn (**kair**), L 260 Tierps kyrka (**kairʀ** D 1:266), L 329 Stäket, Stockholms-Näs sn (**fairʀ**). — Sonen *Fastulfʀ* och dottern *Holmlaug* ha i sina namn den ena leden hämtad ur moderns namn *Fastlaug*. De ha sålunda sannolikt blivit uppkallade efter henne genom s. k. variation (se E. Wessén, *Nordiska namnstudier*, s. 10 f.). — Tänkbart vore, att *Æistr* i Torslunda-inskriften kan vara identisk med den på Skråmsta-stenarna U 458 och U 459 omtalade *Æistr*; se ovan U 459.

Ornamentiken på U 461 är mycket enkel och otymplig. En jämförelse mellan denna ristning och t. ex. Skråmsta-stenarna, U 457, U 459 och framför allt U 460, är mycket lärorik. Den visar framför allt, att icke alla runristare voro några mästare.

Huvuddelen av ristningen utgöres av två rundjur, vilkas kroppar tillsammans bilda en oval ram runt omkring stenens ytterkanter. Det ena rundjuret, som har ett relativt vällyckat huvud på högra sidan strax nedanför stenens mitt, går i en båge över åt vänster, bildar sedan den

övre delen av rambandet och svänger något nedanför mitten på högra sidan in mot stenytans centrum; den går under sin egen hals och avslutas med en spiral nedanför den nedre korsarmen. Det är denna slinga, som bär huvuddelen av inskriften. Det andra rundjuret är betydligt enklare. Det har ett ynkligt litet huvud t. v. om nedre korsarmen, böjer av åt vänster och nedåt och bildar den nedre delen av rambandet. Strax ovanför mitten på h. sidan svänger det inåt och avslutas med en spiralformigt upprullad stjärt. Endast början och slutet av denna runkropp är inskriftbärande. Där de båda rundjuren mötas, på högra och vänstra sidan, äro deras konturlinjer dragna över varandra. Det förefaller nästan, som om ristaren har föreställt sig deras kroppar som glasaktigt genomskinliga. Från det större rundjurets huvud utgår en lång nackflik, som verkar mycket löst påsatt. Fliken ligger helt och hållet bakom de korsande runslingorna och binder sålunda ej samman dessa, vilket annars vanligen är ett sådant ornaments uppgift. Ännu mera löst i luften hänger ett litet ornament, som är lagt under huvudslingan, ej långt från dess spiralformiga avslutning; det imiterar säkert en fot men har alldeles ingen organisk funktion, icke ens på ett stiliserat fantasidjur. Korset är enkelt men intressant, alldenstund kors av denna typ icke äro särskilt vanliga på uppländska runstenar. Det förekommer bl. a. på U 479.

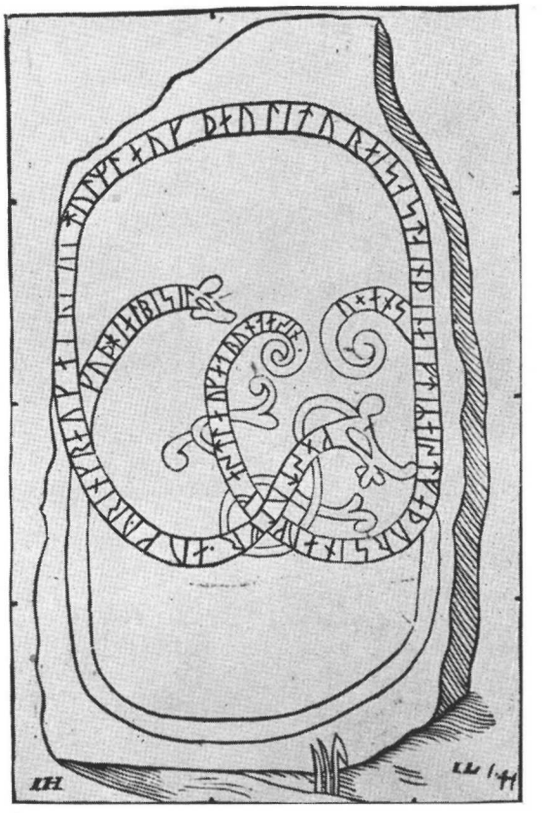

Fig. 175. U 461. Torslunda, Haga sn. Efter B 323.

Inskriften är, i betraktande av den oförmåga, som ristaren utvisar i ornamentiken, rätt väl disponerad. Huvuddelen har fått plats i det övre rundjuret, som därmed blivit fyllt med runor från huvud till stjärt. Återstoden — **kuþ hialbi silu hans** — står tvärs över stenen, inom de delar av det nedre rundjuret, som befinna sig innanför rambanden. Större delen av denna runslinga är alltså tom, något som säkerligen varje skicklig runristare skulle ha ansett stötande och undvikit.

Torslunda, Haga sn.

Mitt emot U 461, på södra sidan av infartsvägen, står en runsten, som är hitflyttad från Husby, Markims sn. Se U 327.

462. Prästgården, Vassunda sn.

Pl. 84.

Litteratur: B 325, L 19. J. Bureus, Runakänslanäs läräspan (1599), F a 6 s. 43 n:r 13, s. 50 n:r 13 (Bureus' egen uppteckning), F a 5 n:r 417, F a 1 s. 94, F a 10: 2 n:r 5; Ransakningarna 1667—84; J. Peringskiöld, Monumenta 2, bl. 182—183; O. Celsius, Svenska runstenar (F m 60) 2, s. 179, 420, 643, Acta Literaria Sveciæ, Vol. 3 (1730), s. 97; UFT h. 1 (1871), s. 75; E. Brate, Svenska runristare (1925), s. 106, Anteckningar 1915 (ATA); O. v. Friesen i UFT h. 37 (1922—23), s. 43.

Äldre avbildningar: Bureus, kopparstick (två olika, det ena på runtavlan 1599, i F a 10: 2 och i F a 5, det andra i F f 6 bl. 170 b); J. Leitz och J. Hadorph, träsnitt (i Peringskiölds Monumenta och B 325); Brate foto 1915 (ATA).